

THACHSA

Verenigingsblad IVN Súdwesthoeke

INSTITUUT VOOR NATUUREDUCATIE

IVN laat jong en oud beleven hoe leuk, gezond
én belangrijk de natuur is

Bestuur

Voorzitter	Ruud Oudega	06-53152059 r.oudega@gmail.com
Secretaris	Anneke Oudega-Gombert	06-51280564 aaoudega@gmail.com
Penningmeester	Vacant	
Coördinator	Arnoud van de Ridder	06-30105981 arnoudvanderidder@gmail.com

Coördinatoren werkgroepen en overige taken

Wilde planten	Ria Brouwer	06-13281992 ria2brouwer@gmail.com
Sneek	Betsie Kool	0515-531571 aemkool@ziggo.nl
Vlinders	Adriaan Hol	06-44522841 armarius02@gmail.com
Vogels	Lolke Veenstra	0514-681610 lolkeveenstra@planet.nl
Web redacteur	Vacant	
Redactie Thachsa	Ria Brouwer	06-13281992 redactiethachsa@gmail.com
Redactie Nieuwsbrief	Ruud Oudega	06-53152059 r.oudega@gmail.com
Contactpersoon district	Ruud Oudega	06-53152059 r.oudega@gmail.com

Secretariaat: Lutswâl 9, 8564HA Ruigahuizen
mail: ivnsudwesthoeke@outlook.com

Banknummer: NL64 TRIO 0320 8569 41

Website: www.ivn.nl/afdeling/sudwesthoeke

Facebook: IVN Sudwesthoeke

Lidmaatschap

Lidmaatschap IVN €25,- (of naar keuze €50,- of 80,-) per jaar. Huisgenootleden €7,50 per jaar. Donateurs minimaal €12,50 per jaar. Leden en donateurs ontvangen tweemaal per jaar de THACHSA.

Aanmelden als lid of donateur via <https://doemee.ivn.nl/word-lid>

Wil je huisgenoot lid worden, meld je dan aan zoals hierboven staat vermeldt en stuur gelijk ook een mail naar Ruud Oudega, beheerder van het ledenbestand, die dan een aanpassing naar huisgenootlid aanvraagt bij het landelijke IVN.

Adreswijzigingen naar het secretariaat van de afdeling Südwesthoeke.

Van de redactie

In de weken voor de sluitingsdatum voor de kopij liep mijn mailbox haast

over, zoveel kwam er binnen. Daar werd ik heel blij van. Het resultaat ligt nu voor je.

Nieuws vanuit het bestuur, verslagen van excursies en andere activiteiten en een variatie aan andere artikelen. Waarbij ik je speciale aandacht vraag voor de zes (!) vacatures binnen onze vereniging.

Zoals een IVN-verenigingsblad betaamt is er aandacht voor vlinders, vogels, planten, bomen en mossen. Zo leest je over de kwartelkoning die Janny hoorde in haar adoptiegebied en besteedt Sytse in zijn column aandacht aan de 'schaamvogel'. Ronald schrijft over de betrokkenheid van IVN Súdwesthoeke bij het blote-voeten-pad bij de Hege Gerzen. En Sieger droomt weg bij een herinnering aan de perenboom bij zijn ouderlijk huis.

Betty heeft het voorblad getekend: een eikenboom zonder blad, in wintertooi, omgeven door blad en eikels van zowel de zomer- als de winter-eik. En ze schrijft een verhaal over de eik, volgens haar een oerboom en sprookjesboom. Ook de overige tekeningen zijn van de hand van Betty. Je komt ze hier en daar tegen als strooigoed tussen de tekst.

De foto's zijn gemaakt door de schrijver van de verschillende artikelen. Indien anders, dan staat dat bij het artikel of de foto vermeld.

Ik wens je veel leesplezier!

Ria Brouwer,
redactie Thachsa

INLEVERDATUM KOPIJ VOLGENDE THACHSA VOOR
15 mei 2025 bij redactiethachsa@gmail.com of
ria2brouwer@gamil.com

Van de bestuurstafel

Het jaar loopt ten einde: de wintertijd is ingegaan, er is opeens veel blad gevallen en we kunnen terugkijken op een jaar, waarin onze afdeling heel actief is geweest: excursies, acties, gidsenopleiding (NGO) etc. De NGO heeft nu al mensen opgeleverd die bij ons willen gidsen en die we dus van harte welkom heten!

Om van hen en van elkaar te kunnen leren, willen we graag 1 x per maand een 'groene avond' gaan houden. We hebben daarvoor een ruimte in Sondel gevonden, waar we eventueel ook cursussen kunnen geven.

Naast dit plan is er het nieuwe excursieprogramma voor 2025, dat je in deze Thachsa vindt.

Mochten er nog andere goede ideeën of wensen zijn, dan horen we dat graag.

Deze zomer heeft Adriaan Hol de vlinderwerkgroep nieuw leven ingeblazen, met zijn educatieve excursies en zijn poging een meetnet nachtvlinders op te zetten. Toen tijdens de Gaasterlandse Natuurweek Gosse Haga de paddenstoelenexcursies niet kon houden, hebben twee IVN-ers, Jan van der Sluis en ik, dit van hem overgenomen.

Twee bestuursleden hebben om verschillende redenen hun taken neergelegd.

We hopen dat er onder jullie leden zijn die het bestuur willen komen versterken!

We hebben er als afdeling stevig onze schouders onder gezet, om de rest van dit jaar en volgend jaar, weer mensen enthousiast te maken voor natuur en milieu.

Foto: Jan Tijsma

Bij ons in de tuin zaten vorige week opeens vier zanglijsters, waarschijnlijk op doortocht naar het zuiden, schitterend om te zien. Er vliegen voortdurend grote groepen ganzen over, luid lawaai makend, en de roodborstjes die we nu zien, zijn denk ik ook uit Scandinavië afkomstig.

Tegelijkertijd staat er nog een roos in bloei.... Kortom, laten we zuinig zijn op 'alles wat groeit en bloeit en ons telkens weer boeit'.

Omdat het nooit te vroeg is om positieve wensen te uiten, wil ik, namens het hele bestuur, iedereen een heel gezond groen milieu toewensen voor 2025 en daarna!!

Met groene groet, Anneke Oudega

De afdeling is de laatste jaren sterk gegroeid in ledenaantal, ambities en activiteiten. Er is daarom ruime gelegenheid om je te ontplooiën tot een actief IVN lid. Neem gerust contact op voor nadere informatie of om je aan te melden: ivnsudwesthoeke@outlook.com of bel met de voorzitter: 06-53152059.

1.Coördinator afdelingsactiviteiten.

Om de excursies, lezingen, cursussen en activiteiten van de werkgroepen op elkaar af te stemmen en contact te houden met de betrokkenen is regelmatig overleg nodig.

2.Bestuurslid-penningmeester.

en

3.Algemeen bestuurslid.

De bemensing van het bestuur met drie leden is wel erg krap gezien de ambities.

4.Gastvrouw/-heer Groene Avonden.

Dit jaar nog starten wij met (mogelijk maandelijks) avonden door en voor leden. Wij verwachten daar een twintigtal leden om ervaringen uit te wisselen, specifieke kennis te delen en praktische vaardigheden op te doen.

5.Vertegenwoordiger van de afdeling in het Friese IVN regio-overleg.

Vier maal per jaar komen vertegenwoordigers van de zeven afdelingen bij elkaar onder leiding van de provinciale consultant. Je hoort daar wat er provinciaal en in andere afdelingen speelt.

6.Kandidaat vertegenwoordiger voor Friesland in de Landelijke Raad (LR), het hoofdbestuur van IVN.

Deze plaats is vacant en de afdelingen kiezen daarvoor een nieuwe afgevaardigde. Een boeiende functie waarbij je met twintig andere afgevaardigden aan het roer staat van de landelijke IVN organisatie.

Welkom nieuwe leden

Het laatste half jaar hebben zich zes nieuwe leden gemeld. Wij hebben hen al bij verschillende activiteiten ontmoet. Van harte welkom bij de IVN afdeling Súdwesthoeke.

Aldert Nooitgedacht, Harich
Simon Strampel, Oudemirdum
Epkje Pater, Tzum

Jan van der Sluis, Sneek
Johan Bonekamp, Elahuizen
Hinke Grasman, Molkwerum

De NatuurGidsenOpleiding (NGO)

Een kort voortgangsverslag van deze opleiding. De opleiding is in september 2023 gestart met dertig deelnemers en wordt eind mei 2025 afgerond. Zeven deelnemers zijn om verschillende redenen afgehaakt en de resterende gidsen-in-opleiding zijn heel fanatiek. Zij hebben al een heel traject afgelegd wat verkrijgen van natuur- en didactische kennis en vaardigheden betreft. De excursies onder leiding van Betty Kooistra en Gosse Haga oogsten alle lof.

Het is verrassend te merken hoe de deelnemers gehecht zijn geraakt aan hun adoptiegebiedjes. Daar maken zij de natuur in alle aspecten een heel jaar rond mee. De negen studenten die in onze afdeling wonen, zijn nu ieder bezig met een educatief project. Zo'n project heeft meerwaarde als het aansluit bij activiteiten en organisatie van de afdeling. Zo heeft Joop van de Galiën al een assistente gekregen voor zijn bomenfietstocht en ontwikkelt een andere deelnemer een korte cursus 'bomen' samen met Sytse Bouwhuis. Een mooi project is ook de koppeling van leerlingen van een school in Sneek aan de daar te ontwikkelen Vlindertuin. De slootjesdag in Sneek wordt volgend jaar geheel zelfstandig georganiseerd door een dan gediplomeerde gids van de huidige opleiding. Twee studenten functioneren al zelfstandig als gids.

Begin volgend jaar vinden presentaties plaats van de adoptiegebieden en de educatieve projecten gedurende een aantal avonden in de school in Sneek. IVN

leden worden van harte uitgenodigd om daar één of meer avonden bij aanwezig te zijn om de activiteiten van de deelnemers volgens een scorelijstje te beoordelen. Je kunt je daar nu al voor opgeven bij mij, r.oudega@gmail.com of 06-53152059.

Ruud Oudega

Thachsa 36ste jaargang 2024 –najaar/winter

Over Groene Bondgenoten

Groene Bondgenoten is een samenwerking van Vogelbescherming Nederland, LandschappenNL, de Natuur- en Milieufederaties, IVN Natuureducatie, SoortenNL en KNNV. De Groene Bondgenoten geloven dat je meer bereikt als je elkaar opzoekt en werkt aan verbinding. Tussen medewerkers, tussen vrijwilligers en met overheden. Het project is mede mogelijk gemaakt door de Nationale Postcode Loterij.

Samen bereik je meer. Daarom wil Groene Bondgenoten de samenwerking tussen verschillende groene vrijwilligersgroepen verbeteren. Want wij geloven dat dat samenwerking tussen vrijwilligers met verschillende expertises leidt tot een grotere basiskwaliteit van de natuur in de eigen omgeving.

Hoe we dat doen? Door kennis en netwerken te de delen. Op onze website bieden we diverse tools aan, zoals stappenplannen en stroomschema's, die jou ook kunnen helpen om bijvoorbeeld meer invloed uit te oefenen op de Omgevingswet.

Aan de slag met Basiskwaliteit Natuur

Basiskwaliteit Natuur staat voor het minimale niveau dat onze omgeving nodig heeft om gezond te blijven voor zowel mens als natuur. Dit betekent dat er een bepaalde hoeveelheid planten en dieren aanwezig moet zijn in een gebied. Helaas voldoet veel van het landelijke en stedelijke gebied in Nederland hier momenteel niet aan en juist daar is meer biodiversiteit dringend nodig. Om dit te verbeteren, zijn de initiatieven en activiteiten van groene vrijwilligers onmisbaar. Juist de vrijwilligers spelen een cruciale rol in het herstellen en verbeteren van de leefomgeving. Groene Bondgenoten biedt hierbij ondersteuning. Bekijk hieronder de eerste tools en houd ons in de gaten, want er komen meer tools aan.

Basiskwaliteit Natuur, 1e module

De e-learning is een korte online cursus die je kunt volgen wanneer het jou uitkomt. In ongeveer 40 minuten leer je wat Basiskwaliteit Natuur is, waarom het belangrijk is, en hoe jij je ervoor kunt inzetten.

De cursus zit vol interessante weetjes, filmpjes, leestips en quizvragen om je kennis te testen. Met de handvatten uit de cursus kun je meteen aan de slag voor meer Basiskwaliteit Natuur in jouw leefomgeving.

Meld je aan, dan ontvang je een e-mail met je inloggegevens voor het Leerportaal van Vogelbescherming. Daar staat de e-learning voor je klaar. En smaakt het naar meer? Naast de cursus over Basiskwaliteit Natuur vind je in het Leerportaal nog meer e-learnings van

Vogelbescherming. Je kunt er zo veel volgen als je wilt.

<https://www.groenebondgenoten.nl/themas/basiskwaliteit/e-learning-basiskwaliteit-natuur>

[Download de brochure](#)

Ruud Oudega

Turegluur al weer tien jaar actief

Het jaar 2024 gaat voor Annemiek en mij de geschiedenis in als een jaar waarin we met de Turegluur langs boerenmarkten gingen, de fairs van It Flinkeboskje afsloten en ontmoetingen hadden met de vele bezoekers in Oudemirdum en Harich. Een jaar dat we niet snel zullen vergeten!

Na de gidsenopleiding in 2014-2016 besloot ik de Turegluur als educatief project op de lijst te zetten als onderdeel van het examen van de opleiding. Ik herinner me nog dat ik met een kale schafteek, zonder franje en inrichting, in 2014 op de Groene Markt van het Rijsterbos stond met de vraag: hoe richten we die kar of later de Turegluur in?

Het was ontzettend leuk op de biodiversiteit markt in Koudum, op de laatste markten onder de boom in Hemelum waar we al die jaren een prettige tijd hadden, de april- en de zomermarkt in Oudemirdum, de boerenstreekmarkten in Woudsend, 25 jaar Ijsboerderij, de markt op Nut en Genoegen te Sneek met een mooie demonstratie over honing slingeren van de eigen bloemen, zo vers in de pot. Het worden in 2025 zeker geen 17 markten zoals dit jaar en voorgaande jaren.

De afsluiting van 2024 met de vernieuwde Groene Markt op het terrein van de manege te Harich was een hoogtepunt. Iedereen die we spraken had wel een mening of verbinding over de nieuwe opzet, maar wij hadden een topdag met een prachtige door Annemiek ingerichte herfstkraam, de verbinding met de bezoekers en de verhalen van mensen uit ons netwerk. We hoorden zowel natuurbelevissen als

historische overwegingen en we hebben ook genoten van de andere kramen op het natuurplein met hun volle inzet van de IVN-ers en mede collega's van andere natuurorganisaties.

Tot volgend jaar,
Arnoud en Annemiek

Wat een eik!

Je bent bevoorrecht als je een eikenboom in je tuin hebt, ook wel als je aan een eikenlaan woont. Dagelijks kun je ontdekkingen doen, er over lezen en wéér iets nieuws zien. De voorpagina van deze Thachsa laat iets van een eik zien: een zomereik in de winter, links het blad van de zomereik met ministeeltje en eikels met lange steel. Rechts het blad van de wintereik met lange steel en ongesteelde eikels.

Veel boeken en boekjes zijn er over de eik geschreven. Moderne middelen genoeg om (bijna) alles te onderzoeken. Het ervaren is buiten. Arboretum Trompenburg in Rotterdam herbergt meer dan 80 variaties in eiken. Dicht bij huis vinden we meestal alleen de zomereik. Zien we dan alleen een stam, takken en bladeren? Wie beter kijkt zal zich levenslang verwonderen. In de herfst zijn de meeste bladeren gevallen. Vooral jonge eiken houden ze nog een poosje vast totdat de nieuwe knoppen opengaan. ‘Ongelovige Thomas’ noemde iemand dat verschijnsel. De zomereik heeft gewimperde knoppen en de wintereik heeft kale knoppen. Maar verder even geen loepjes!

Onder de meestal dikke bladlaag (het bos in?) wemelt het van insecten zoals oorwormen, duizendpoten, pissebedden, spinnen, kevers, hun nestjes, eitjes en cocons. Door de vergane bladlaag boren zich paddenstoelen zoals eekhoortjesbrood en als je met je neus op het bladerdek zoekt zie je misschien eikenbladzwammetjes. Inmiddels zijn ook de eikels gevallen en wie niet zo behendig als een eekhoorn is, profiteert op de grond van de overvloed. We kijken nog eens naar de eiken dicht bij huis en zien de gaaien keer op keer wegvliegen met een eikel om op te eten of te verstoppen voor later. Een goede ‘planter’. En hoeveel eikels propt een houtduif achter elkaar in z'n krop? Blijven er nog eikels liggen dan zie je ze zo nu en dan opengebarsten: een zoekend worteltje heeft soms geluk. Kijk maar naar het opschot onder de eik(en). Zomer en winter is de grove schors belangrijk voor spechten, boomkruipers en -klevers om de insecten, hun eitjes en larven, die wij niet zien, er uit te pikken.

In het voorjaar komt de eik tot bloei. De eik is éénhuizig (mannetjes en vrouwtjes in één huis). Galwespjes komen op de jonge knoppen af, later op de bladeren (nerven) om er hun eitjes in te leggen met een legboor. Waarschijnlijk ontgaat dit ons als wandelaar maar later vinden we het resultaat in de vele gallen. Ik liep eens

over een afgelegen modderig pad en zag in een plasje gekleurde rondjes drijven. "Confetti hier?" dacht ik. Het was het begin van het ontdekken van een nieuwe wereld: die van de gallen. De kleine gesteelde kegelgal wordt dus ook wel confettigal genoemd. Er zijn meer dan 40 (?) eikengallen. Zoek er eens naar en bedenk: in de meeste gallen zit nog leven! In de zomer zie je

soms aan de eiken nieuw rood blad verschijnen; het Sint Janslot (St. Jan is op 24 juni). Uitgekomen knoppen die niet tot volgend voorjaar konden wachten!

Eiken: oerbomen in verhalen en sprookjes. Nestgelegenheid voor verschillende vogels. Geliefd door rupsen(!). Indrukwekkend als solitaire boom vol in blad, in de winter als een ets van Rembrandt. Een studie waard maar ook een boom om je (gewoon) over te verwonderen.

Betty Schellevis-Guldemeester

Slootjesdag, Teroele 15 juni 2024

Dit jaar kon er geen slootjesdag georganiseerd worden in De Wyldemerk of op een andere plek in Gaasterland. Vandaar dat dit een kans was om het wat dichterbij in de buurt van Idskenhuizen, mijn woonplaats, te organiseren. Het IVN organiseerde ook nog een slootjesdag onder de rook van Sneek.

Toen ik de twintig postertjes (in Idskenhuizen, Sint Nicolaasga en Langweer) op kwam hangen, reageerde iedereen meteen zeer enthousiast.

De plek werd Teroele. Op een particulier terrein wat destijds deels is ingericht voor de weidevogels. O.a. het maaibeeld is er op aangepast. In het gedeelte waar wij mochten staan zijn twee vijvers, een vrij grote en een wat kleinere. We hebben in de kleine vijver gevestigd. Die wel een open verbinding heeft met de andere vijver en de afwateringsslootjes.

Ik deed het uiteraard niet alleen, maar samen met Ida (stagiaire bij Mar en Klif, studeert diermanagement en is van kinds af aan bezig met waterbeestjes) en Rinnert, die onlangs nog een oorkonde kreeg voor zijn jarenlange inzet bij het IVN en al heel lang slootjesdagen mede organiseert. Ook leuk was het dat de collega's Marion en Diederick kwamen kijken en meededen. Altijd spannend hoeveel belangstelling er is. Er waren acht deelnemers met hun ouders. Kinderen

van verschillende leeftijden, die overigens wel lang bleven. En fanatiek op zoek waren naar waterbeestjes.

Met een goed resultaat: Staafwantsen, salamanders, bootsmannetjes, vlokreeftjes, larve geel gerande watertor, kikkervisjes, jufferlarven (waterjuffer), libellelarven, vijverlopers en nog veel meer. Zo ook een aantal kokers, met en zonder juffers!!! De kokerjuffer was dit jaar het thema van de slootjesdagen. De kokerjuffer (larve van

de schietmot) leeft uitsluitend in schoon water. Het is erg fijn als je – in deze toch wel wat sombere tijden, o.a. als het over de natuur gaat – een beetje hoop mee kunt geven.

Daar werden we dus allemaal erg blij van, maar dat waren we ook al. Want alles speelde mee om er een leuke middag van te maken. Zelfs het weer. Het was droog tot 15.45 uur en de slootjesmiddag was van 13.00 tot 16.00 uur.

Met dank aan de familie Kuperus, eigenaar van het terrein!

Ook Groen Doen bedankt voor het mogen gebruiken van de materialen.

En mochten we het willen, zijn we volgend jaar weer van harte welkom. Dat is fijn.

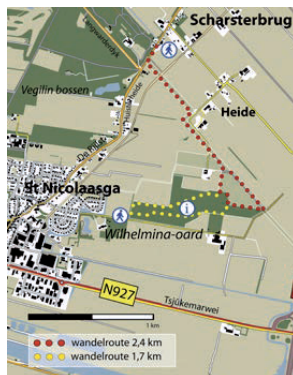
Constance Smit

Foto's: Ida Bek

Plantenexcursie en-inventarisatie bos van Wilhelmina-oord

Bovenstaande was de aankondiging van deze excursie, georganiseerd door de plantenwerkgroep in samenwerking met It Fryske Gea. Bij het voorlopen van deze excursie ontdekten de gidsen Klaas Ybema en Ronald Schouten dat langs het toegangspad bij de Heide (rode stippellijn op de kaart) al zoveel waar te nemen was, dat we waarschijnlijk geen tijd zouden hebben om ook het bos van Wilhelmina-oord te verkennen.

Zo starten we op 29 juni om 10.00 uur met zeventien deelnemers op de parkeerplaats bij Huis ter Heide.

Het rode wandelpad vormt een verbindingszone tussen het bos van Wilhelmina-oord en de Vegelinsbossen. Langs het pad staat aan de ene kant een singel met bomen en struiken, aan de andere kant loopt een smalle sloot. En er is heel veel te zien aan 'gewone' planten, struiken en bomen. Klaas houdt een streeplijst van Floron bij, en daarop tellen we aan het eind van de excursie 96 soorten, waarvan 74 planten en 22 struiken en bomen. Te veel om hier op te noemen! Zo ontdekken we vijftien soorten grassen met fraaie namen als zachte dravik, timoteegras en gestreepte witbol.

Bijzonder zijn ook de vijf soorten zuring: ridderzuring, bermzuring, krulzuring, scherpe zuring en veldzuring. Bermzuring is een basterdvorm van krul- en ridderzuring. Klaas kan ons dat haarfijn laten zien en uitleggen.

In de bomensingel staan veel zomereiken met sint-jansloten. Ronald legt uit: dit zijn jonge loten, die rondom Sint-Jan (24 juni) gevormd worden.

Dus ruim na het uitlopen van de knoppen in het voorjaar. Dit is als het ware een nieuwe groeiperiode nadat de voorjaarsaanwas tot stilstand is gekomen.

Als het pad het bos nadert zien we een brede sloot met een fraaie flora zowel langs als in de sloot. Er staat gele lis, grote lisdodde, vlottende bies,

cyperzegge en pitrus. En in de sloot: krabbenscheer, kikkerbeet, watermunt, veenwortel en verschillende soorten kroos.

Na ruim twee uur arriveren we met een hoofd vol namen en informatie weer op de parkeerplaats. We hebben geen spectaculaire soorten gezien zoals orchissen, maar onze algemene plantenkennis is zeker verrijkt.

Met dank aan Klaas en Ronald.

Ria Brouwer

Op vlinderexcursies met Adriaan

Deze zomer heeft Adriaan Hol, als nieuwe coördinator van de vlinderwerkgroep, een aantal excursies gehouden, om de veertien dagen, in de Wylde merck.

Hij begon de excursies met uitleg over de vlindersoorten, aan de hand van foto's en vertelde wat we verwachten konden. Zo zag je ook de verschillen in vliegtijd van de vlinders.

De deelnemers hebben volgens mij enorm genoten.

Adriaan heeft zelf inhoudelijk verslag hierover gedaan, maar ik wou hier even een impressie geven van ‘onze vlinderman’.

Anneke Oudega

IVN Súdwesthoeke duidelijk aanwezig op de Groene Markt

Op 21 oktober werd de 37ste Groene Markt gehouden. Dit keer niet in het Rijsterbos, maar op het terrein van manege Gaasterland in Harich. Onder de ruim 150 kramen was onze IVN-afdeling present met vijf (!) kramen en vijftien (!) vrijwilligers. Rondom 9.00 uur begonnen we met de opbouw van de kramen; Gwendy had potten en vazen met uitgebloeide en bloeiende bloemen mee genomen, om de kramen mee aan te kleden. Rondom 10.30 uur stonden we klaar om de eerste bezoekers welkom te heten.

Arnoud en Annemiek waren er met en Turegluur en een kraam met opgezette bosdieren en allerlei herfstmateriaal, zoals takken met verkleurde bladeren, zaden en vruchten uit bos en tuin; daarnaast vonden de bezoekers er algemene informatie over de natuur en natuurhistorie.

Naast hen stonden twee kramen waarin Adriaan en Abel de vlinderwerkgroep presenteerden. Mensen konden vlinders op foto's en in vlinderbakken bewonderen en kregen informatie over de nachtvlindertellingen. Het was de bedoeling te laten zien hoe dat in zijn werk gaat met 'led-emmers'. Helaas werkte het aggregaat, dat stroom moest leveren voor de ledlampen, niet. De belangstelling van de bezoekers was er niet minder om.

Even verderop stond nog een IVN-kraam met algemene info over het IVN en over de plantenwerkgroep. Met Gwendy, Anneke, Siebrig, Janke en Elly – we losten elkaar om de twee uur af – mocht ik deze kraam bemensen. Ter illustratie stonden er bakjes met mossen; dat zijn geen echte planten, maar in de herfst wel volop waar te nemen. De mossen trokken veel belangstelling, zeker ook van kinderen. Datzelfde gold ook voor de cuvetten met waterbeestjes.

Er was nog meer te beleven. Mireille en Wytske deden samen met kinderen het bodemdierenspel !!!ALARM!!!. Dat is een soort tikkertje waarbij de kinderen een bodemdier zijn en door de milieu-inspecteur naar de 'vervuilde grond' of de 'composthoop' worden gestuurd. Aan het einde heeft het milieu gewonnen (hoera!) of de vervuilde grond (wat wil je eraan doen). Ik zag de kinderen vol enthousiasme heen en weer hollen tussen

de verschillende punten.

Janny verzamelde kinderen voor !!ALARM!! en gaf tussendoor uitleg over nuttige natuurrapps (Obsidentify, Merlin etc.).

Jeannette vroeg bezoekers een Europees ontwikkelde enquête over natuurintelligentie (NQ36) in te vullen. Daar werd volop gebruik van gemaakt. Ook Natuurmonumenten, Staatsbosbeheer en It Fryske Gea deden hieraan mee. De resultaten voor omgeving Gaasterland zullen nog verwerkt worden.

Ook hadden we een primeur: de nieuwe promotiewagen van onze afdeling was te bewonderen. De wagen kan in heel Fryslân, dus ook door andere IVN-afdelingen, ingezet worden op natuurmarkten en -manifestaties. Het is een makkelijk te vervoeren wagen, waarin allerlei promotiemateriaal vervoerd kan worden. Er zitten twee bankjes en een tafel in. Voor alle IVN vrijwilligers op deze Groene Markt een ideale plek om even uit te rusten, een kopje koffie of thee te drinken en te genieten van de broodjes die Ruud had verzorgd.

Kortom, met zoveel kramen, betrokken vrijwilligers en belangstelling van de bezoekers was dit voor IVN Súdwesthoeke een geslaagde markt! Dik tevreden konden we de kramen om 17.00 uur opruimen.

Ria Brouwer

Zaden gaan op reis

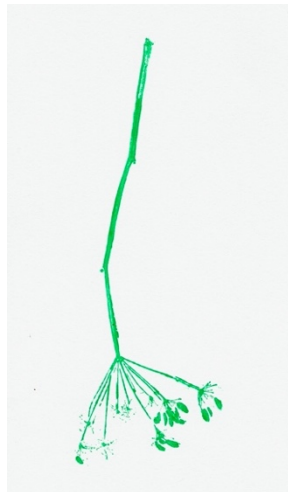
Met dat thema lokten we vijftien kinderen naar Mar & Klif. Op maandag in de Gaasterlandse Natuurweek is er altijd een IVN activiteit voor kinderen. Deze keer was het binnen bij M&K gepland. Gelukkig want regen! De kinderen kregen een rondleiding langs tekst-en-beeld over hoe zaden zich verspreiden. Ze lieten in een bak met water de zaden van de gele lis drijven en wegblazen. De verspreiding van het paardenbloempluis kenden ze wel Door loepjes bekeken ze allerlei zaden en leerden b.v. hoe nagelkruid aan de naam komt. Judaspenning, een naam met een lang verhaal, werd gepeld en de zaden in zakjes meegenomen om thuis te zaaien.

Foto Sabine Boode

Een creatief onderdeel van de middag was het drukken van een monoprint. Stagiaire Rosanne instrueerde en begeleidde de kinderen en er kwamen prachtige "druksels" van een venkelplant op papier. Iedereen ging naar huis met verschillende ervaringen: zaden, kunst én een prikneusplantje dat trouwens onbekend was bij de (groot)ouders! De naam komt van het "prikkertje" in het midden van de bloem.

Monoprint

Abusievelijk kwam het verslag van vorig jaar: een fantastische middag tussen de schapen op "De Braamberg", niet in de Thachsa. Alle jaren zijn deze IVN/M&K kinder-natuur middagen in de Gaasterlandse Natuurweek succesvoll!

Betty Schellevis-Guldemeester

Verslag van een fietstocht langs monumentale en bijzondere bomen.

Jaarlijks, als de bladeren van de bomen gaan verkleuren, houdt Joop van de Galiën zijn fietstocht langs bijzondere en monumentale bomen. Dit jaar was het een fietstocht vanaf de Wittebrug in Ruigahuizen langs de smalle weggetjes naar Balk tenslotte eindigend in Harich. Slechts enkelen van de twaalf duidelijk seniore fietsers droegen een helm, maar alle deelnemers kregen een veiligheidsvestje (met IVN erop). Safety first!

Bij de start was 'moordboom' aan de weg langs de Luts direct al goed voor een verhaal over 'Johannes moord niet meer..' en een stukje van die tekst is nog (weer) in de bast te lezen. Opvallend was dat enkele fietsers de verhalen van Joop met ervaringen uit eigen kinderjaren konden aanvullen.

De benaming van majestueuze 'nummerboom' daar vlakbij bracht de eikenhakhoutcultuur ter sprake. In Gaasterland werden percelen jonge eikenbomen om de 10-15 jaar gekapt om de bast eraf te kunnen kloppen

voor de leerlooierij. Om de grens van de percelen hakhout aan te geven bleef er één eik staan en dat was dan de nummerboom.

Het hoogtepunt van de tocht waren de bomen bij de boerderij 'Welgelegen' in Harich en de daar vlakbij gelegen villa 'De Stins'. Daar stonden majestueuze bomen waar Joop het nodige over te vertellen had. Voor een van de bomen zag het er wat minder rooskleurig uit omdat aan de voet de eikenhaas (paddenstoel) groeide. Volgens Joop het begin van het einde.

Bij het bekijken van een enorme pluimiep viel een sapstroom op vanuit een beschadiging. Een grote vlinder deed zich tegoed aan dat sap: het was een doodshoofdvlinder. Geen van de aanwezigen had ooit zo'n grote (6 cm) nachtvlinder gezien met inderdaad heel duidelijk de tekening van een doodshoofd op het lijfje. Het vlinderboekje leerde dat dit een trekvlinder is die over de Alpen heen

hiernaar toe vliegt of fladdert.

Het thuisfront werd direct gebeld om ook van deze waarneming te kunnen genieten.

Met een mooi zonnetje keerde de groep na bijna twee uur fietsen terug naar Balk.

Ruud Oudega

Struinen met Sytse door It Swin

Die laatste zonnige zondagochtend van oktober verzamelen zich voor het toegangshek van het natuurgebied It Swin zo'n 25 personen; onze gids Sytse Bouwhuis zal ons voorgaan op een ontdekkingstocht door dit stiltegebied. Sytse vraagt ons om tijdens de wandeling zoveel mogelijk geen geluid te maken opdat we het kwinkeleren van de foeragerende vogels kunnen horen. Amper twee minuten na de start horen we het geluid van een zeldzame Cetti's zanger; iedereen opgewekt verbaasd met deze 'klapper'!

Onderweg wordt het *simpe, sampe, sompen* over het drassig terrein. In de onderwal van een tochtsloot drijft een enorme kluit wortelstokken van de gele plomp. Het

kalmoes heeft soortgelijke wortelstokken; het sap van deze wortel staat bekend als één van de Berenburg ingrediënten. In een flauwe bocht ontwaren we een groepje berken en... natuurlijk spotten we aan de voet hiervan de vliegenschwammen.

Lopend over een dijkje overzien we de *greiden* om ons heen. De kerktorens van Harich en Elahuizen liggen nu op één lijn. De lucht is strakblauw en het uitzicht glashelder. We zien zelfs zeilen op de Fluessen. Langs de bruine rietkraag kunnen we een blik werpen op het glinsterend water, maar de belangstelling gaat vooral naar de roep van de baardman, een bijzondere kleurrijke rietvogel. Een kiekendief vliegt voor ons uit.

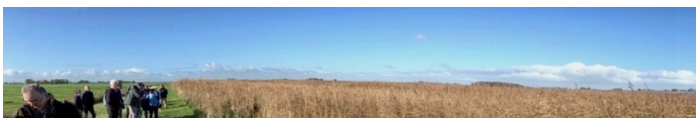
Opeens een roept iemand.... **zeearend!!**

Inderdaad, in de verte, boven het Apenbos, maakt op de thermiek deze 'vliegende deur' omtrekkende bewegingen boven het meer. Enkele kenners onder ons vermoeden een jong uit Koudum of Woudsend. De kijkers en telescoop worden in stelling gebracht. Wat zijn we als spotters toch geluksvogels. De sfeer zit er goed in en monter vervolgen we het laatste deel van rondje Swin. Hier lopen we over stukken trilveen; de blauwe peilschaal aan de oever geeft aan - 40 N.A.P. Het pad slingert op de scheiding van cultuur- en natuurland. Het uitkijkplatform op de Keamerlânswai komt in zicht. Het laatste hek wordt genomen, nog een groenstrook en we zijn weer terug op een geasfalteerde weg richting de beschaving! Een onvergetelijke tocht op deze eerste dag van de wintertijd 2024.

Tige tank Sytse!

Beleefd en opgetekend door Bram de Smit

De Plantenwerkgroep start met deskundigheidsbevordering

Een langgekoesterde wens van de leden van de Plantenwerkgroep is om meer te weten te komen over mossen, het kleine grut onder de planten. Ria Brouwer wist de Friese mossenexpert Harry Waltje uit Drachten donderdag 14 november daarvoor te strikken. Geboeid werden wij meegenomen met uitleg over de bouw van mossen, de bijzondere voortplanting en het raadsel dat plantjes zonder wortels of vaten er heel vitaal bij kunnen staan. Het verschil tussen topkapsel-, slaap-, veen- en levermossen is nu duidelijk. Wij weten nu ook dat sterretjesmos (*Mnium hornum*) niet het algemeen voorkomend haarmos (*Polytrichum commune*) is en dat korstmossen geen mossen zijn maar lichenen, een samenleving van schimmel en alg.

Aan het einde van de avond was er volop gelegenheid om de meegebrachte mossen te bekijken met loep en binoculair. De digitale microscoop met schermpje en aansluiting voor laptop was voor velen een veelbelovend nieuwtje.

Na de avondlezing volgde 'the proof of the pudding' op zaterdagochtend in het StarNumansbos.

De excursie begon bij de klokkenstoel op het kerkhof van Ruigahuizen. De bomen, het gras en met het nodige respect ook een aantal grafzerken werden bekeken. Voor velen ging een wereld open om met een loep (10 x vergroten) de kromme blaadjes van klauwtjesmos te zien en glasharen van muisjesmos. Een bijzondere waarneming was het rondbladig boogsterrenmos dat niet direct als mos werd herkend.

De 16 deelnemers vervolgden de route naar het bos zelf. Het eikenhakhoutbos heeft een fantastische ondergroei met varens en mossen.

Onder aan een boomstam stonden haarmos en sterrenmos naast elkaar, die naam vergissing zul je dus niet gauw meer maken. Prachtig was ook het thujamos.

Vroeger een zeldzaamheid, nu zeker in Gaasterland, veel algemener. De mossenexpert beloofde het lijstje met meer dan 35 waargenomen soorten door te sturen om de deelnemers tot zelfstudie aan te zetten. Een vervolg van deze mossen educatie wordt al voorbereid.

Ruud Oudega

LED-emmer!

Wat een vinding! Na een demonstratie door de Vlinderwerkgroep met Adriaan en Abel in de hoofdrol zijn wij voor de bijl gegaan en hebben wij de LED emmer 'omarmt'. Voor ons was een nieuwe hobby geboren.

Het is nu mogelijk voor een doorsnee IVN-er om nachtvlinders op naam te brengen en te registreren voor Vlinderstichting.

Je hoeft niet onder te doen voor een ervaren vlinderaar omdat de Vlinderstichting ervan uitgaat dat je de vlinders met je telefoon fotografeert en met Obsidentify op naam brengt. Deze standaard werkwijze garandeert de kwaliteit van de waarnemingen en is voor iedere geïnteresseerde goed te doen.

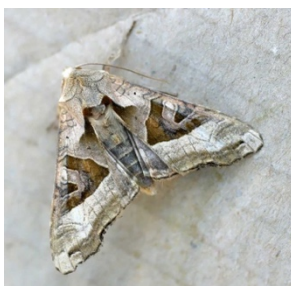
Werkwijze nachtvlindervangst

In een grote emmer wordt een LED lamp bevestigd. Met een powerbank kan deze lamp een hele nacht branden en trekt door het licht nachtvlinders aan. In de emmer zijn twee eierdozen waar de vlinders zich in verschuilen. De volgende ochtend wordt de emmer van de vaste meetplek opgehaald en worden de vlinders thuis bekeken, geïdentificeerd, zo nodig met een app op naam gebracht en in een Excel sheet geregistreerd. Na identificatie worden de vlinders weer uitgezet.

Het is iedere keer spannend om te zien wat de opbrengst is. Soms zijn er dertig verschillende soorten en soms maar twee. Er zijn hele saaie maar ook hele fraaie en soms bizarre nachtvlinders.

Schedeldrager

Agaatvlinder

Populierenpijlstaart

Wil je ook nachtvlinderaar worden? Neem dan contact op met Adriaan Hol, armarius02@gmail.com.

Ruud en Anneke Oudega

Spelenderwijs leren op een blote-voeten-pad

Betty, Wytske, Hans en Sjerp hebben gehoor gegeven aan mijn oproep om enige natuureducatie te realiseren op het blote-voeten-pad bij De Hege Gerzen. We geven daarmee uitvoering aan één van de afspraken uit de 'Sybrandy-deal'. Die houdt kort gezegd in dat bij de verplaatsing van het Sybrandy-speelpark vanuit Rijs door de gezamenlijke terreinbeherende organisaties (IFG, NM, SBB) en Stichting Gaasterland Natuurland bedongen is dat ter compensatie in het oostelijk deel van het terrein geïnvesteerd wordt in landschap en natuur. Dat gebeurt o.a. in de vorm van een blote-voeten-pad voor kinderen.

We zijn inmiddels een aantal keer bij elkaar geweest om hierover van gedachten te wisselen. Met name de ervaringen van Betty en Wytske met kinderactiviteiten, samen met de praktische ervaring van Sjerp brachten ons al snel op het idee een soort van natuurquizje te maken. Een interactieve insteek levert doorgaans meer op dan het simpelweg aanbieden van informatie, waarmee je slechts een klein deel van je publiek bereikt. We denken aan een beperkt aantal informatiebordjes langs het pad die kort toelichten wat je zoal aan natuur kunt

tegenkomen aan de oever van het IJsselmeer. En daar dan een tiental quizvragen aan gekoppeld, waarmee je een prijsje kunt verdienen. Het vooruitzicht van het winnen van een prijsje kan de aandacht voor de aangeboden informatie aanscherpen zodat hier niet achteloos aan wordt voorbijgegaan. Het is allemaal facultatief, want lang niet ieder kind/ouder zal dit waarderen. Maar aan (groot)ouders die hun (klein)kinderen graag spelenderwijs iets willen bijbrengen, reiken we dit graag aan. Onze hoop is natuurlijk dat het bij de kleintjes een kiem legt voor natuurinteresse en daaruit voortvloeiende -bescherming. En als de ouders daarin 'meegezogen' worden, is dat des te beter.

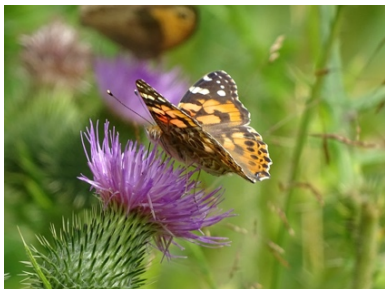
Zoals zo vaak kom je bij de verdere uitwerking van zo'n idee allerlei praktische zaken tegen. Zo lijkt het verstandig kinderen niet meteen aan het begin van het

blote-voeten-pad te confronteren met vragen. Ze willen eerst hun energie kwijt door lekker te ravotten. En wat zal in de praktijk het beste werken? Een vragenformulier meteen bij aanvang meegeven, of de vragen achteraf beantwoorden? Welk prijsje zal door kinderen worden gewaardeerd? En, onvermijdelijk, de financiering. Veel hoeft het niet te kosten, maar het geld zal wel ergens vandaan moeten komen. Over dit soort dingen denken we komende winter verder na. En als het blote-voeten-pad ergens in april 2025 weer opent, hopen we dat het een IVN-quiz rijker is.

Ronald Schouten

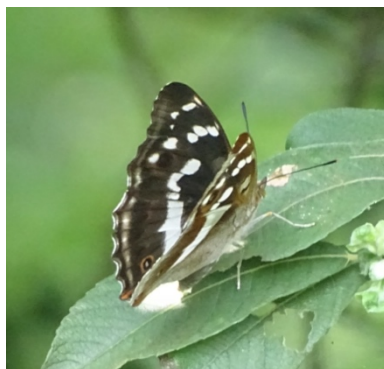
Drie bijzondere bewoners van de Wyldemerk

Dit jaar ben ik begonnen met dagvlinderexcursies op de Wyldemerk, waar veel meer vlinders rondvliegen dan men vermoedde. Na 12-13 jaar eigen onderzoek, samen met mijn zoon Thomas, komen wij nu op ca. 40 soorten dag-, ca. 400 macro-nacht- en nog eens ca. 600 micro-nachtvlinders uit. Van de ca 2500 soorten in Nederland vliegen hier ruim 1000 soorten rond. Dus met recht mag dit gebied vlinderrijk genoemd worden, al moet je wel geduld hebben om ze allemaal te zien te krijgen.

Ook de zeven excursiedagen met 114 bezoekers waren een groot succes. Daar misschien later over. Wij waren hoofdzakelijk op zoek naar (dag)vlinders, welke zich veelvuldig lieten zien. Atalanta, distelvlinder (zie de foto), dagpauwoog, landkaartje, citroenvlinder, de drie soorten koolwitjes, enz. Maar drie bijzondere/zeldzame wil ik hier zeker niet onvermeld laten.

Tijdens de eerste excursiedag vloog de grote weerschijnvlinder (*Apatura iris*) rond. Het vloog over mijn hoofd en verdween in de boomtoppen. Ik ben dagen, zelfs weken naar deze vlinder op zoek geweest, maar moest het helaas doen met de enkele keren dat het aan mij voorbij vloog. Helaas kon ik deze hier niet op de foto krijgen (foto genomen op de Weerribben). Van deze vlinder is het algemeen bekend dat het op van alles afkomt, mest, stinkkaas, zoetheid enz., zolang het maar

sterk geurend is. Uit eigen ervaring weet ik dat hoornaarsnesten ook in trek zijn, dus daar maar naar op zoek. Andere vlinders die hier rondvliegen zijn de grote vos (*Nymphalis polychloros*), ook een zoetekauw en de wilgenwespvlinder (*Synanthedon formicaeformis*). De laatste – zie de foto - is een dag-actieve nachtvlinder, met een spanwijdte van ca. 2,5 cm.

Over deze drie vlinders kan ik veel meer vertellen, maar volgens de redactie moet ik het kort houden. Zij zijn de bewoners, althans de rupsen, van de bos- of waterwilg (*Salix caprea*), een breedbladige wilgensoort, waar de vlinders hun eitjes op hebben afgezet.

Maar nu terug naar onze zoektocht, een hoornaarsnest of een boom waar op de Europese hoornaar (*Vespa crabro*) actief is. Weken later, tijdens een zonovergoten warme excursiedag, vonden wij langs de waterkant een boom, volgens mij een zwarte els (*Alnus glutinosa*) die half was omgewaaid. En jawel de hoornaar was hier actief. Ze vlogen af en aan. In de stam waren door hen vele gaten geboord, waaruit rijkelijk sap vloeide. Vele tientallen, misschien wel meer dan 50, atalanta's (*Vanessa atalanta*) vlogen hier rond. De hoornaars deden tevergeefs hun uiterste best om de atalanta's en andere irritante gasten te verjagen. We hebben vol verwondering naar dit schouwspel zitten kijken, met hier en daar een atalanta op ons shirt of schouder wat dit moment nog magischer maakte. Het was warm en windstil en genieten in het gras met vlinders om ons heen en ik moet toegeven dat het mij emotioneerde. Helaas hebben wij de grote weerschijnvlinder niet te zien gekregen, maar dit moment pakken ze niet meer van ons af en zal waarschijnlijk voor altijd in ons geheugen gegrift zijn.

Alle vlinderfoto's komen uit eigen archief en zijn met uitzondering van de grote weerschijnvlinder allen, door mij of Thomas, op de Wyldemerk gemaakt.

Adriaan Hol, zomer 2024

Op bezoek in het voedselbos van Hinke

Op 5 oktober brachten leden van de plantenwerkgroep een bezoek aan Hinke Grasman in Molkwerum. Hinke is sinds kort lid van onze afdeling en van de plantenwerkgroep. Zij is bezig met de aanleg van een voedselbos en wilde ons daar graag over vertellen. Vol enthousiasme vertelde Hinke over de cursussen die

ze deed, de principes van een voedselbos en de aanleg van haar bos en wat ze daarbij allemaal tegenkwam. Het was teveel om ter plekke op te schrijven. Toch wilde ik deze informatie wel graag met andere IVN-ers delen. Gelukkig had Hinke zelf twee artikelen over haar bos die verschenen in twee dorpskranten. Die heb ik gebruikt voor onderstaande informatie.

Een paar jaar terug stopte Hinke met het houden van paarden en schapen. Een al langer gekoesterde wens kon in vervulling gaan: de aanleg van een voedselbos op de vrijgekomen grond. Hinke vertelt hoe ze begon: “Mijn idee is om een voedselbos te maken voor onszelf, zodat we zoveel mogelijk van eigen bodem kunnen leven en als we voedsel over hebben, dat we dat aan de weg te koop zetten.

Ik was altijd al gek op de natuur, op planten, bloemen en dieren. Ik ben in 2023 begonnen met een basiscursus voedselbos van vijf dagen waarin we ook voedselbossen bij anderen hebben bekeken. Daarna heb ik een ontwerpcurriculum gedaan, een cursus enten, een verdiepingscursus plantenkennis en een cursus bodem- en plantgezondheid. Ik geloof dat ik die laatste nog het meest interessant vond, zo inspirerend! Door symbiose tussen plant, schimmels en bacteriën kan een plant veel meer nutriënten uit de grond halen. Je hebt daarvoor helemaal geen bemesting nodig. Het is een duurzaam systeem. Er is een eenmalige input nodig en daarna wordt ieder jaar de grond rijker en de opbrengst groter, je krijgt steeds meer humusopbouw dat meer vocht vasthoudt en bij droogte dat vocht weer afgeeft. Er zijn zoveel voordelen.”

Wat is een voedselbos?

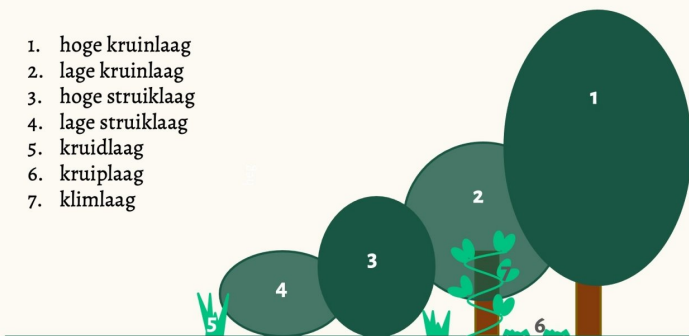
Een voedselbos is geen natuurlijk bos en ook geen boomgaard. Het is een ecosysteem met een grote diversiteit aan gewassen. Dit ecosysteem bestaat uit zeven lagen. Zie de tekening op de volgende pagina. Van die zeven lagen moet je er in ieder geval vijf hebben.

De eerste laag, de hoge kruinlaag, bestaat uit grote, hoge bomen, bijvoorbeeld tamme kastanje en walnotenbomen. In die eerste laag die de boomsingel vormt, staan ook elzen, wilgen, berken en populieren. De tweede laag bestaat uit fruitbomen, onder andere appel- en perenbomen. Daarna komen de hoge struiken, zoals meidoorn en vlier. De lage struiklaag wordt gevormd door bessenstruiken, bramen en frambozen. De kruidlaag bestaat uit brandnetel, maar ook munt of salie. Dan komt er nog een laag met bodembedekkers. Als laatste is er nog de klimlaag, dat zijn bijvoorbeeld de druiven of kiwibes.

De lagen van een voedselbos

voedsel uit het **BOS**

1. hoge kruinlaag
2. lage kruinlaag
3. hoge struiklaag
4. lage struiklaag
5. kruidlaag
6. kruiplaag
7. klimlaag

In de grond zitten verder nog knollen en gewassen zoals aardpeer. Daarnaast zijn er nog de ondersteunende soorten. De ene plant levert b.v. stikstof, de andere is voor de bloesemboog (voor bijen en vlinders) en weer anderen leveren lichte en schaduw. Die laatste zijn de ‘pioniers’ die zichzelf op kale grond zaaien. Deze planten staan b.v. om walnoten- of kastanjabomen heen zolang die nog klein zijn. Wordt de boom groter, dan haal je de ‘pioniers’ om. Om de natuur zijn gang te laten gaan, wordt er niet gemaaid. Dat betekent dat het gras humus wordt en de grond steeds rijker wordt aan voedingsstoffen. Het vocht wordt beter vastgehouden en de opbrengst wordt steeds groter. Op deze natuurlijke manier redt de plek zich zelf.

Het is wel een klus

Over haar ervaringen vertelt Hinke:

“De aanleg is wel een klus, je moet namelijk goed uitzoeken waar wat in die eerste opzet wordt geplant. Rekening houdend met zon en wind.

Het duurt natuurlijk een paar jaar voordat de bomen en struiken vrucht dragen. De eerste aanleg met opbouw duurt ongeveer drie jaar, dan is er nog weinig opbrengst. Je moet de natuur even zijn gang laten gaan, na zeven jaar is er een mooi evenwicht en werkt het voedselbosstelsel. De opbrengst is vaak heel divers. Van notenbomen, bessen tot aardpeer.”

Als je nieuwsgierig bent kun je altijd een keer bij Hinke kijken. “Het lijkt me heel leuk om mensen te informeren en te laten zien dat je ook een voedselbos of -tuin kunt maken op kleine schaal. En dat je niet persé alleen bloeiende planten hoeft te

kopen, dat het ook eetbare planten kunnen zijn. Ik wil mensen laten zien wat er allemaal is aan bomen en planten en klimmers waarvan je kunt eten. En ook dat er genoeg biologisch kweekgoed is.”

Onder de indruk van hetgeen Hinke in samenwerking met de natuur in een jaar tijd al tot stand gebracht heeft, sluiten we dit bezoek af. Wellicht planten wij volgend jaar ook aardbeienplantjes of snijbiet tussen de planten in onze tuin. Dank aan Hinke voor deze inspirerende middag.

Ria Brouwer

Een vlindertuin voor Sneek!

Een paar Sneeker IVN-leden hebben het idee opgevat om hun mooie stad nog mooier te maken door het aanleggen van een vlindertuin. Is er dan geen vlindertuin in Sneek zou je vragen? Ja en nee.

Er is, of liever er was een vlindertuin in het Wilhelminapark, ja dus. Die is echter wel aan een opknopbeurt toe, nee dus.

Een vlindertuin is een verzameling planten en struiken vooral bedoeld om vlinders die in onze omgeving thuishoren aan te trekken. Met bloeiende planten waarvan nectar als voedsel beschikbaar is, met beschutte plekjes en met waardplanten waarvan de rupsen kunnen eten. Immers als je van vlinders houdt, dan moet je ook van rupsen houden.

Een vlindertuin moet ook een plek zijn waar niet alleen vlinders welkom zijn, maar ook mensen en vooral jonge mensen en al helemaal kinderen. Opa's en oma's met hun kleinkinderen, klassen van de basisschool met hun juf of meester, of groepen middelbare scholieren die hun biologieboek in de klas hebben achterlaten en buiten de natuur bestuderen.

Zo'n vlindertuin zou er weer moeten komen, daar willen de initiatiefnemers aan werken. En er is aan gewerkt:

In de komende maanden gaat de huidige vlindertuin ‘op de kop’. De overweldigende paardenstaarten begroeiing zal worden aangepakt (excuus aan de paardenstaarten), er worden nieuwe planten en struiken geplant en de ornamenten zoals informatiebord, metalen vlinder en zithoek worden opgeknapt.

Het mooie daarbij is dat de gemeente en de VMBO en MBO Aeres Sneek daarbij gaan samenwerken. Het cultuurtechnische werk komt voor rekening van de gemeente, het plannen maken voor de inrichting en het uitvoeren van de plannen komt voor rekening van de leerlingen (en leraren) van Aeres.

Het doel is dat de vlindertuin in mei 2025 geopend zal worden. Het is aan de IVN-gidsen om uiteindelijk gebruik te maken van de vlindertuin voor educatieve projecten. Zo werken gemeente Súdwest-Fryslân, Aeres en IVN samen.

Wil je er meer van weten,

Michiel Eebes
meebes@telfort.nl

Foto's: Ria Brouwer

Koninklijk bezoek

Onderdeel van de Natuurgidsenopleiding die op dit moment vanuit IVN Súdwesthoeke loopt, is het jaarrond volgen van een natuurgebied in de eigen omgeving. Alle gidsen in spé bezoeken in de periode oktober vorig jaar tot heden met enige regelmaat ‘hun’ gebied. Zo fietste ik elke twee weken vanuit Sneek over de Griene Dyk naar ‘mijn’ gebiedje: de Potskar-Noord, een zomerpolder van Staatsbosbeheer aan de rand van het Sneekermeer.

Zo ook op 26 juni. Onder stralende ochtend zon, deed ik mijn vaste rondje. Ditmaal vergezeld door onze docent Betty Kooistra, om samen de planten te inventariseren. Ineens hoorden we allebei een raspand geluid. Het leek te komen uit de hoge begroeiing. Betty herkende dit geluid als de *Crex crex*, de kwartelkoning. Een ral-achtige die zijn eigen wetenschappelijke naam roept.

Helaas herkende Merlin Bird ID het geluid niet. De roep kwam echter duidelijk overeen met de opname die op de website van de Vogelbescherming te vinden is.

De kwartelkoning bevond zich in de hoge begroeiing rondom een greppel in de polder. En liet zich meerdere keren horen. Helaas liet hij zich niet zien. Onze waarneming werd bevestigd door Staatsbosbeheer; de *Crex crex* is door de boswachter en diverse vogelaars waargenomen in dezelfde periode.

Ergens in deze begroeiing loopt de kwartelkoning (eigen foto)

De vogelteller van Sovon registreerde op 27 juni '24 in de avond zelfs drie roepende mannetjes! Ook op waarneming.nl is de kwartelkoning eind juni en begin juli geregistreerd. Juist vanwege de aanwezigheid van de kwartelkoning is de Potskar-Noord dit jaar pas laat gemaaid, in de tweede helft van augustus. Dit heeft eventueel broedende vrouwtjes gelegenheid gegeven de jongen groot te brengen.

Foto website Vogelbescherming

De waarneming van een kwartelkoning is heel bijzonder: De vogel staat al jaren als bedreigd op de rode lijst van Nederlandse broedvogels. In 2023 zijn er in Nederland slechts 15-20 broedparen waargenomen (bron website Sovon). Overigens is de Nederlandse naam verwarrend. De *Crex crex* is geen kwartel maar een ral.

Potskar-Noord is onderdeel van het Sneekermeer Natura2000 natuurgebied. Een van de doelsoorten is de kwartelkoning. Nu maar afwachten of hij zich volgend jaar weer laat horen. Ik stap in juni in ieder geval weer op de fiets om te gaan luisteren.

Janny Postma

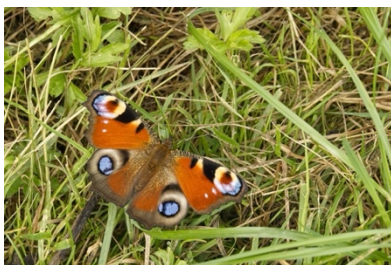
Vlinders en ander ‘Klifnieuws’ 2024

Aan de hand van monitoring op ruim 1000 routes van het ‘Landelijk meetnet vlinders’ komen we steeds meer te weten over vlinderpopulaties en trends hiervan in Nederland.

Voor het vijfde jaar deed ik de route Oudemirdumerklif; we beschikken dankzij inzet van Wybren over de data vanaf 1993. Hierin zijn interessante trends te zien. Gegevens zijn gebaseerd op 15 veldbezoeken/bezoeken per jaar, waarbij op een vaste route op 20 secties van 50 meter volgens een standaard methodiek wordt geteld.

Wat over de jaren heen opvalt zijn de sterk wisselende aantallen per soort. Zo was in 2022 de kleine vos met 190 stuks de meest voorkomende soort op het Klif dankzij een forse piek tijdens de bloei van het koninginnenkruid. Ofschoon ook in 2023 en 2024 deze nectarplant massaal bloeide, telde ik beide jaren slechts negen exemplaren! Wat dit jaar opviel was het hoge aantal bruine zandoogjes, maar ook vooral de dagpauwoog.

Deze soort, die als vlinder overwintert, zorgde als gevolg van het zachte weer voor een extra generatie en verklaarde een extra piek in september. Wat verder opviel was het herstel van het hooibeestje, dat na 27 jaar afwezigheid, vanaf 2022 doorzet. Maar dit geldt niet voor de argusvlinder, de andere graslandsoort. Soort is deze

overigens hier wel waargenomen maar niet op de vastgestelde route.

Over het algemeen moet ik zeggen dat, net als landelijk, het Klif een slecht vlinderjaar had. Vorig jaar berichtte ik nog in Tachsa dat ieder bezoek aan het Klif

Voorjaar 2024: hoog water op Oudemirdumerklif

een feestje was maar bij een achteruit hollende vlinderstand is het bij mij iets minder feest. Gelukkig is er altijd de ‘bijvangst’ waar je blij van wordt. Op de eerste plaats was er die extra dynamiek in het gebied. Door storm en hoog water was er over het

basaltdijkje een laag schelpen en zand afgezet van 1 tot 3 meter breed en 40 cm hoog. Ik was blij verrast. Niet alleen vanwege een mogelijke broedplek voor visdief, kluut of bontbekplevier, maar ook vanwege mogelijke (her)vestiging van plantensoorten. Maar ik verbaasde me erover hoe snel eenjarige pioniers als perzikkruid, hennepnetel en akkerdistel, maar ook riet (via wortelstokken tot 5 meter!) de ruimte claimen en de niche voor andere plantensoorten en broedplek voor broedvogels onmogelijk maken. Ik hoop dat Natuurmonumenten (NM) mogelijkheden ziet om de toename van riet en verruiging tegen te gaan. Vermeldingswaardig is dat ik eind april getuige was van het massale geluid van een forse populatie rugstreeppad. Interessant is de ingreep van NM waarbij in september de rijke toplaag van de klifhelling deels verwijderd is. Hiermee is een deel van de ongewenste opslag van braam en struweel weg en krijgen oorspronkelijke planten weer een kans. Daar waar eens de zeldzame beekpunge groeide is een initiatief van Gosse Haga en mij gehonoreerd. NM heeft met zaad van de Cruydt-Hoeck een poging gewaagd om deze plant op deze plek terug te krijgen.

Opvallend was dit jaar wederom een forse uitbreiding van de rietorchis. Andere bijvangst op mijn vlinderroute bestond dit jaar uit waarnemingen van o.a. brilduiker, oeverloper, witgat, tapuit, roerdomp, gele kwik en velduil. Tenslotte iets over de nagenoeg ontbrekende dynamiek: nog steeds koester ik, en vele Klifliefhebbers met mij, de hoop op een project waarbij de barrière van het basaltdijkje deels wordt verwijderd.

Zou het niet een prachtig streven zijn om dit voor 2027 te realiseren? Dit is het jaar dat het Oudemirdumerklif een eeuw in eigendom is van Natuurmonumenten.

Sytse Bouwhuis
Foto's Ria Brouwer

De parrebeam

By myn âlderlik hús stiet in mânske parrebeam. Hy nimt syn romte yn mei in grouwe stam en swiere wiid útrinnende tûken.

Sa 'n grutte beam by hús libbet mei de bewenners mei en is in boarne fan ferdivedaasje en geniet.

De freugde fan de maitiid dielt er mei in prachtige blossem.
Simmerdeis jout er mei syn lange earms skaad dêr 't it goed toevjen is.
Yn 'e hjerst komme de fruchten, hearlike hânparren.
Winterdeis huveret en kroant er mei yn de kâlde eastewyn.

Ik gun elkenien dy 't dêr romte foar hat sa 'n parrebeam.

Ik bin net de ienige dy 't in parrebeam sa priizget.

Al yn 1902 makke Fryslâns grute dichter Obe Postma dit prachtige fers, werfan hjir in part:

*'t Wie foarjier, de parrebeam bloeide sa swiid,
Yn syn pronk fan wite blommen:
En de sudertwirkes boarten oer' t gea,
Men fielde de simmer kommen.*

*Ik tocht oan ús beppe, no al lang wei,
Dy sette de beam út in krúdsje,
En gjin mem fersoarge har berntsje sa trou
As beppe, goeminske, har sprútsje.
En no is har beam fan it hôf de pronk,
Dy moaier sjen wol, moat fier fan bonk,
As ús parrebeam.*

(in krúdsje= de pit uit het klokhuis)

Sieger Schotanus

Schaamvogel

Onlangs waren wij met zes personen, waaronder vier IVN leden, een week in Zweden om bij Falsterbo de vogeltrek te beleven.

Voor mij de eerste keer maar voor sommigen van de groep reeds de vijfde of zesde keer. Zo kon ik mooi meeliften op hun kennis van vogels en van de plekken waar je moest zijn. Dit hield wel in dat je een week lang iedere ochtend om zes uur opstond om rond zeven uur op de 'punt' te staan. Dit is de plek waar heel veel vogels, vanuit het noorden in een soort trechter, massaal de oversteek maken naar Denemarken. Vraag die misschien bij je opkomt is: Wat beweegt mensen die hier vrij massaal op af komen?

Aan een buitenstaander moeilijk uit te leggen. Net als een sportvisser die uren aan de waterkant kan zitten. Of een jager die weer en wind trotseert om die ene vos in het vizier te krijgen. Veel is terug te voeren op evolutie.

Man moest voedsel vergaren, vrouw (zij baarde kinderen en gaf ze de borst) bleef thuis. Alles lijkt biologisch bepaald. De twee specialisaties ontstonden over miljoenen jaren. Dat onder de mensen die vogelen, vissen of jagen steeds meer vrouwen zijn is een mooie ontwikkeling. In de LC las ik dat iedere inwoner van Tsjechië in de herfst het bos ingaat om gemiddeld acht kg zwammen te oogsten. Titel van het stuk: 'Jagen zonder geweer' Het gaat om hetzelfde.

En ook ik ben trots als ik thuiskom met een lijst van 113 soorten en dan liefst met bijzondere soorten die je nog nooit eerder zag. Maar is dat belangrijk? Is het belangrijk dat die sportvisser een flinke snoek vangt, een foto maakt en hem terugzet?

Dan heb ik het nog niet over twitchen. Soortenjagers die reizen maken om die ene dwaalgast te zien die nog niet op het persoonlijke lijstje stond. Of een libellenfotograaf die kwetsbare natuur vertrapt om die ene foto te kunnen maken.

Op een van vroege ochtenden bij Falsterbo was er enige consternatie. Twee van ons waren getuige. De rest van ons groepje schaamde zich bijna dat ze tien minuten te laat waren. Er was net een 'bruine gent' gespot, de eerste keer bij Falsterbo ooit! Deze vogel komt alleen op het zuidelijk halfrond voor. Beelden van de vogel, die gelijk massaal werden gedeeld, waren onmiskenbaar. Deze vogel was de rest van de week hét gespreksonderwerp. En wij noemden hem 'schaamvogel'. Reacties op gedeelde Deense en Zweedse filmpjes werden 's avonds in onze chalet met google translate teruggeluisterd, compleet met vloeken en schuttingwoorden! Wat mij vooral intrigeerde was niet zozeer die ene, kennelijk verdwaalde, vogel maar meer het gedrag van sommige bijna hysterische vogelaars. Eenmaal op de veerboot terug naar Denemarken hadden wij een bijzonder

gesprek. Een Nederlands echtpaar vroeg ons waar onze conversatie (in het Fries) over ging.

Lolke zei dat het over de schaamvogel ging. “Schaamvogel” zei de vrouw “ik ben huisarts en weet wél wat schaamluis is maar schaamvogel??? Een ander had het over schaamgroen, goed om lelijke gebouwen te camoufleren, maar schaamvogel???”

Ronald was mij net voor met **zijn** uitleg: “Wij zijn vogelaars en een deel van onze groep was tien minuten te laat (vertrokken) waardoor zij deze buitenkans lieten liggen.”

Wat ik steeds dacht was een andere uitleg. Namelijk dat wij ons eigenlijk een beetje moesten schamen dat wij zo nodig alles willen zien wat er qua avifauna voorbijkomt.

Kennelijk ben ik geen twitcher!

Sytse Bouwhuis

...Zoek de schaamvogel

Excursieprogramma IVN-Súdwesthoeke 2025

Hieronder vind je het programma voor 2025. Voor sommige activiteiten is **opgave** nodig! Raadpleeg tijdig de website (www.ivn.nl/sudwesthoeke) voor mogelijke wijzigingen.

Zondag 26 januari: Winterwandeling Makkumer Sudwaard bij Makkum

Start 10.00 uur tot 12.00 uur. Startpunt: brandweerkazerne, Suderseewei 1b in Makkum. IVN in samenwerking met It Fryske Gea. Gids: Johannes Herder, **opgave** via ivnsudwesthoeke@outlook.com.

Zondag 2 maart: Bomen herkennen in de winter

Start: 10.00 uur tot 12.00 uur Haskeplein in Balk. Gids: Sytse Bouwhuis. Informatie en **opgave** via

[syttsebouwhuis@gmail.com](mailto:sytsebouwhuis@gmail.com).

Wandeling door straten, tuinen en stukje Balksterbos. Hiervoor betreden we ook enkele particuliere terreinen met monumentale bomen.

Foto: Ria. Brouwer

Zondag 30 maart: Voorjaarswandeling stinzenflora Epemastate

Start 13.00 uur tot 15.00 uur op het parkeerterrein van Epemastate te Ijsbrechtum. Gids: Betsie Kool. **Opgave** via aemkool@ziggo.nl.

We wandelen rustig door het park van Epemastate, dat aan het begin van de 19^e eeuw is ontworpen door tuinarchitect Lucas Pieters Roodbaard met de stinzenflora, bosvogels en -planten en de verschillende soorten bomen.

Zaterdag 19 april: Excursie stinzenflora Park Heremastate in Joure

Start: 10.00 uur tot ca. 12.00 uur. Heremastate 1, 8501 AA Joure. Gids: IVN plantenwerkgroep. **Opgave** via ria2brouwer@gmail.com.

Het park is niet heel groot, maar herbergt een grote variatie aan stinzenplanten.

Zondag 27 april: Vlinderexcursie 'Lente op de Wyldemerk'

Start: 13.30 uur. Vertrek vanaf de parkeerplaats van SBB aan de Wyldemerkwei in Harich (parallelweg van de N359). Gids: Adriaan Hol. **Opgave** via armarius02@gmail.com.

Gedurende de zomer worden hier regelmatig vlinder excursies gehouden.

Zondag 4 mei: Vroege (zang)voegelexcursie

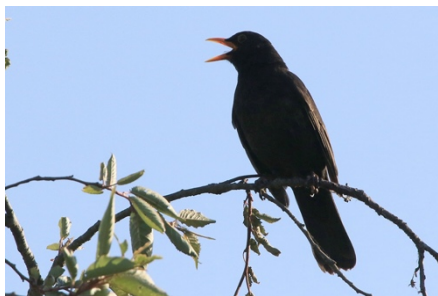

Foto: Jan Tijsma

Start: 5.00 uur tot ca. 7.00 uur. Start:
Ingang Wikelerbosk, vlakbij de kerk in
Wijckel aan de Menno van
Coehoornweg. Gids: Sytse Bouwhuis.
Opgave via [syitsebouwhuis@gmail.com](mailto:sytsebouwhuis@gmail.com).
*Genieten van sfeer en geluiden in de vroege
ochtend van donker tot na zonsopkomst. Om
7.00 uur is er koffie.*

Zaterdag 10 mei: Stekjesruilbeurs

Tijd: 11.00 - 16.00 uur. Plaats: Tuin van Mar & Klif, De Brink 4 in Oudemirdum
Informatie via ria2brouwer@gmail.com.

*Ook dit jaar organiseert IVN Súdwesthoeke weer een stekjesruilbeurs. Je kunt planten, stekjes
en zaaigoed van uiteenlopende lanten inbrengen en weer ander plantgoed voor je tuin meenemen.
Het gaat dus om ruilen met gesloten beurs, ook als je niets in te brengen hebt.*

Dinsdag 27 mei: Excursie Graasboerderij en Sondelerleijen, alleen voor IVN leden

Start: 19:00, locatie: Sondelerleane 5 te Sondel. Info + **opgave** via
[syitsebouwhuis@gmail.com](mailto:sytsebouwhuis@gmail.com).

*Bezoek aan landerijen van biologisch dynamisch melkveehouderij met aangrenzend natuurgebied
Sondelerleijen.*

Zondag 1 juni: Slootjesdag voor kinderen in Sneek

Tijd: 13:30 tot 17:00 uur. Plaats: Recreatiegebied De Potten, Paviljoenwei/Griene
Dyk Offingawier nabij Sneekermear. Gids: Janny Postma, vrije inloop, informatie
via jannypostma747@gmail.com.

*Bij de slootjesdagen gaan kinderen en hun (groot)ouders met een schepnetje, loeppotje en een
zoekkaart het onderwaterleven van de sloot ontdekken. Ontdek een nieuwe wereld. Wie
benieuwd is naar al deze bijzondere diertjes kan zijn hart ophalen tijdens de slootjesdag.*

Zaterdag 7 juni: Slootjesdag voor kinderen in Teroele

Tijd: 13:00-16:00 uur. Plaats: privéterrein aan de Troelstraweg 15 in Teroele. Gids:
Constance Smit-Walstra, vrije inloop, informatie via constance-smit@hetnet.nl.

*Bij de Slootjesdagen gaan kinderen en hun (groot)ouders met een schepnetje, loeppotje en een
zoekkaart het onderwaterleven van de sloot ontdekken. Voor wie zijn schepnetje pakt, gaat er
een nieuwe wereld open.*

Zaterdagavond 14 juni: Inventarisatie Nachtvinders met 'lamp en laken' in Warns

Start: 21.00 uur. Locatie de Dorpstuin De Griene Poarte, Skarlerdyk 1 in Warns. Koffie/thee en iets lekkers is aanwezig. Gids: Adriaan Hol. **Aanmelden** bij Gwendy Wevers: gwendyinhetgroen@gmail.com.

Zaterdag 21 juni: Zonnewende natuurwandeling

Start 20.00 uur. Locatie: Bremer Wildernis, ingang bij de klokkenstoel, Tsjerkhofleane 2 8564HC in Ruigahuizen. Gidsen: Josine Wind, Johannes Herder en Anneke Oudega. **Aanmelden** via ivnsudwesthoeke@outlook.com.

Zaterdag 28 juni: plantenexcursie en -inventarisatie voor gevorderden; alleen voor IVN leden

De IVN-plantenwerkgroep inventariseert met de gidsen Klaas Ybema en Ronald Schouten een terrein schraal grasland aan de Oude Balksterweg in Oudemirdum. **Aanmelden** via ria2brouwer@gmail.com.

Foto: Ria Brouwer

Zaterdagavond 12 juli: Inventarisatie Nachtvinders met 'lamp en laken' in Koudum

Start: 21.00 uur. Locatie: Oldeferdpark, Gerben Ypmastraat 6 in Koudum. Koffie/thee en iets lekkers is aanwezig. Gids: Adriaan Hol. **Aanmelden** bij Gwendy Wevers: gwendyinhetgroen@gmail.com.

Zaterdag 13 september: excursie Sneekerveer-Grienedyk-Potskar

Tijd: 14.00 tot 16.00 uur. Startpunt gemaal Gauwstersyl aan de Grienedyk. Gidsen Janny Postma en Nico Brandsma, in samenwerking met Staatsbosbeheer en Stichting Griene Dyk Natuurlijk. **Aanmelden** bij nicobrandtsma@outlook.nl. *Een wandeling door de boezemlanden van het Sneekerveer en over de Grienedyk. Met aandacht voor historie en de flora en fauna van het Sneekerveergebied.*

Zaterdag 5 juli: Kennismaken met de De Twigen

Start 10.00 uur tot 12.00 uur. Voor het startpunt rijdt u naar de Tramwei in Joure (de oude weg naar Sneek). Komt u vanaf Joure dan is de ingang naar De Twigen aan de linkerkant van de weg ongeveer 100 meter voorbij de afslag naar de snelweg. Gids: Constance Smit-Walstra **opgave** via constance-smit@hetnet.nl. *Een verrassende natuurwandeling door het 20 ha. grote gebied De Twigen (tussen Sneek en Joure) met informatie over de ontstaansgeschiedenis en de aanwezige flora en fauna.*

Paddenstoelen excursie in Gaasterland

De datum en locatie wordt nog bekendgemaakt in de Nieuwbrief en via de website www.ivn.nl/sudwesthoeke. Gidsen door het IVN.

Zaterdag 25 Oktober: Fietstocht langs monumentale en bijzondere bomen

De start is om 13.30 uur vanaf de parkeerplaats van It Fryske Gea aan de Marderleane 2 in Rijs. Gids: Joop van de Galiën. **Opgave** via joopvdbgaliën@hetnet.nl.

Een verrassende tocht langs monumentale bomen en nog verrassender verhalen daarbij.

Zondag 26 oktober Najaarswandeling vogeltrek It Swin

Tijd: 10:00 uur. Locatie: Ingang it Swin, Keamerlânswai 5-7 Harich. Gids: Sytse Bouwhuis. Info + **opgave**: Sytse Bouwhuis, [syitsebouwhuis@gmail.com](mailto:sytsebouwhuis@gmail.com).

Unieke wandeling rond afgelegen meertje, moeras en rietlanden.

Zaterdag 27 december 2025: Eindejaarsplantenjacht

Deze excursie is onderdeel van de landelijke Eindejaars Plantenjacht. Op verschillende plaatsen worden gedurende 1 uur nog bloeiende planten genoteerd. Bij het inleveren van de resultaten zijn er olieballen. Informatie en **opgave** voor deelname bij Ruud Oudega, r.oudega@gmail.com.

Paddenstoelen

Voor mij is het fotograferen van paddenstoelen in de herfst elk jaar weer een feest. Zoveel variatie in vormen en kleuren. Hieronder vind je een selectie hiervan.

Ria Brouwer

INSTITUUT VOOR NATUUREDUCATIE

IVN verbindt mens en natuur.

We laten jong en oud beleven hoe leuk, leerzaam, gezond én belangrijk natuur is.

Excursies
Lezingen
Cursussen
Activiteiten

Nieuws
en actuele
informatie voor
iedereen

www.ivn.nl/afdeling/sudwesthoeke
Facebook IVN Súdwesthoeke

